

стало те, що фактично і його творів біографія стає справді художньою літературою, а не просто наслідуванням історії. У ній став робитися акцент на психологічне осмислення життя героя.

У радянську добу культивувалися біографічні романи, що базувалися на документальній основі, хоча й допускали вимисел. Героями таких романів найчастіше були "полум'яні революціонери" (була навіть така серія творів) історичні діячі (але такі, що вписувалися в тодішню ідеологію), письменники Г. Сковорода, Т. Шевченко, М. Вовчок, П. Мирний, І. Франкотощо.

На Заході зародилася так звана "вікторіанська біографія". Вона з'явилася ще в часи правління англійської королеви Вікторії й тривалий час була еталоном художньої біографії. Її специфікою стало прагнення письменників до персоніфікації героїв, показу їх у соціально-політичних умовах доби, акцент на позитивізм характерів. Герой змальовувався лише з позитивного боку, як своєрідний ідеал для наслідування, будь-які слабкості чи негативні прояви; нього не допускалися.

Новітня біографія виходить далеко за межі радянської чи вікторіанської біографії. Це специфічне міжродове жанрове утворення. Однією найважливіших жанрових рис новітньої біографії є творче змалювання життєвого шляху конкретно-історичної особи, реалізоване на основі справжніх документів і подій свого часу з глибоким зануренням письменника в духовність і внутрішній світ, соціальну та психологічну природу історичних діячів. Такий творчий підхід до документально-біографічної оповіді може повинен здійснюватися в органічній єдності принципів наукового дослідження й художнього домислу, виходячи з об'єктивної логіки досліджених фактів подій біографії героя.

На рубежі ХХ і ХХІ ст. спочатку на Заході, а згодом і на пострадянське просторі з'явилася біографія зовсім іншого плану. Автор такої біографії обирає героєм якусь відому для читача і не завжди позитивну особистість і ПУЧИШУ шукати в її житті певний негатив, вчинки, що не завжди її прикрашають скандали, сенсації. На їхній основі моделюється сюжет, реальною базою якої є справжня інтрига. Щоб такий твір краще продавався письменник вживає в тексті біографії ненормативну лексику, мову декласованих елементів, уводи еротичні. Авторів не турбують неписані моральні норми чи певні табу, для них найважливіше - економічно вигідно продати власний твір. Також з'являється квазібіографія, або фальшива біографія, тобто твори, героям яких автор приписує вчинки, які той не здійснював, довільно поводячись з документами та фактами.

Все це свідчить, що біографічна література перебуває в постійному розвитку, взаємозбагаченні, поступово разом з мемуарною літературою витісняючи суто художню літературу, завойовуючи той простір, який нещодавно посідала белетристика.

*О. В. ГОРБАНЬ,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії
Інституту суспільства
Київського університету
імені Бориса Гріпченка*

ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується перманентними трансформаціями не тільки соціально-економічної складової життєдіяльності людини, але і постійно динамічними соціокультурними чинниками, які задають ті форми та еталони культури, що формують свідомість людини та її соціокультурну ідентичність. На сьогодні значну увагу дослідників привертає проблема особливостей соціалізації в умовах соціальних трансформацій сучасного суспільства [1, с.3-4]. Суспільство постійних соціальних трансформацій отримало в науковій літературі назву «транзитивне суспільство».

Для більш чіткого орієнтування в предметі, дослідники називають ряд характеристик транзитивного типу суспільства:

- нестійкість, нерівномірність соціальних процесів, як правило, необоротних за своїм характером, які підсилюють нестійкість старої соціальної системи і сприяють розвитку нових (різноспрямованих) елементів відносин і зв'язків;
- тимчасовий характер транзитивного суспільства як перехідного періоду до нової стадії соціальних відносин;
- підвищена інноваційна активність в суспільстві;
- незворотність змін, що відбуваються в суспільстві, при можливості деяких окремих «повернень», принциповий поворот назад неможливий;
- множинність позицій, плюралізм як найважливіша його характеристика, що приводить до необхідності вибору між різними системами цінностей, що часто суперечать одна одній. Все це ставить людину в ситуацію повторюваних всередині особистісних конфліктів, вирішення яких вимагає часу і внутрішніх зусиль;
- криза ідентичності. Особлива ситуація свідомості, коли більшість ьних категорій і норм, відповідно до яких людина визначала своє суспільстві, здаються такими, які втратили свої кордони і цінність. призвести до відмови від морально-етичної регуляції поведінки [2, с. 160-163].